СУД ЕЎРАЗІЙСКАГА ЭКАНАМІЧНАГА СОЮЗА

КАНСУЛЬТАТЫЎНАЕ ЗАКЛЮЧЭННЕ

17 чэрвеня 2026 года горад Мінск

Вялікая калегія Суда Еўразійскага эканамічнага саюза ў складзе:

старшынствуючага Старшыні Суда Дронава А.А.,

суддзі-дакладчыка Туняна А.Г.,

суддзяў Айрыян Э.У., Аляксандрава Д.П., Джунушпаева К.К., Забары А.А., Ісмаілава Е.Ж., Кайыпава М.Т., Кішкембаева А.Б., Паўлавай Н.У.,

пры сакратару судовага пасяджэння Сіманяне Г.У.,

даследаваўшы матэрыялы справы, заслухаўшы суддзю-дакладчыка,

кіруючыся пунктамі 2, 46, 47, 69, 73 Статута Суда Еўразійскага эканамічнага саюза, артыкуламі 72, 85 Рэгламенту Суда Еўразійскага эканамічнага саюза,

прадастаўляе кансультатыўнае заключэнне па заяве Рэспублікі Казахстан у асобе Агенцтва па ахове і развіцці канкурэнцыі Рэспублікі Казахстан аб растлумачэнні асобных палажэнняў Дагавора аб Еўразійскім эканамічным саюзе ад 29 мая 2014 года.

I. Пытанне заяўніка

Рэспубліка Казахстан у асобе Агенцтва па ахове і развіцці канкурэнцыі Рэспублікі Казахстан (далей – заяўнік, Агенцтва) звярнулася ў Суд Еўразійскага эканамічнага саюза (далей – Суд) з заявай аб растлумачэнні палажэнняў Дагавора аб Еўразійскім эканамічным саюзе ад 29 мая 2014 года (далей – Дагавор).

Заяўнік указвае, што Мажылісам Парламента Рэспублікі Казахстан разглядаецца праект Закона Рэспублікі Казахстан «Аб унясенні змяненняў і дапаўненняў у некаторыя заканадаўчыя акты Рэспублікі Казахстан па пытаннях канкурэнцыі», у рамках якога дэпутатамі ініцыявана папраўка падпункта 1 пункта 1 артыкула 5 Закона Рэспублікі Казахстан «Аб натуральных манаполіях» ад 27 снежня 2018 года, якая прадугледжвае выключэнне з тэксту ўказанага Закона слова «магістральных».

На думку Агенцтва, гэта папраўка мае на ўвазе аднясенне да сферы натуральных манаполій паслуг па транспарціроўцы нафты і (або) нафтапрадуктаў па ўсіх трубаправодах, а не толькі па магістральных, як гэта прадугледжана дзеючай рэдакцыяй Закона.

Заяўнік адзначае, што згодна з пунктам 7 артыкула 78 Дагавора пашырэнне сфер натуральных манаполій у дзяржавах-членах ажыццяўляецца па рашэнні Еўразійскай эканамічнай камісіі (далей – Камісія) у выпадку, калі да сферы натуральных манаполій дзяржава-член мае намер аднесці іншую сферу натуральных манаполій, не ўказаную ў дадатку № 1 або № 2 да Пратакола аб адзіных прынцыпах і правілах рэгулявання дзейнасці суб'ектаў натуральных манаполій, які ўтрымліваецца ў дадатку № 20 да Дагавора (далей – Пратакол), пасля адпаведнага звароту гэтай дзяржавы-члена ў Камісію.

У сувязі з выкладзеным заяўнік просіць растлумачыць, ці патрабуецца згодна з нормамі Дагавора прыняцце Камісіяй рашэння па вышэйуказанай папраўцы.

II. Працэдура ў Судзе

Згодна з пунктам 68 Статута Суда Еўразійскага эканамічнага саюза (дадатак № 2 да Дагавора; далей – Статут) парадак разгляду спраў аб растлумачэнні вызначаецца Рэгламентам Суда Еўразійскага эканамічнага саюза, зацверджаным Рашэннем Вышэйшага Еўразійскага эканамічнага савета ад 23 снежня 2014 года № 101 (далей – Рэгламент).

Пастановай Вялікай Калегіі Суда ад 31 сакавіка 2026 года заява Агенцтва па ахове і развіцці канкурэнцыі Рэспублікі Казахстан прынята да выканання.

У рамках падрыхтоўкі справы аб растлумачэнні да разгляду ў парадку артыкула 75 Рэгламенту накіраваны запыты і атрыманы адказы ад Еўразійскай эканамічнай камісіі, Міністэрства эканомікі Рэспублікі Арменія, Міністэрства антыманапольнага рэгулявання і гандлю Рэспублікі Беларусь, Міністэрства транспарту і камунікацый Рэспублікі Беларусь, Генеральнай пракуратуры Расійскай Федэрацыі, Беларускага дзяржаўнага тэхналагічнага ўніверсітэта, механіка-тэхналагічнага факультэта Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Еўфрасінні Полацкай, Інстытута заканадаўства і прававой інфармацыі Рэспублікі Казахстан, Інстытута заканадаўства і параўнальнага правазнаўства пры Урадзе Расійскай Федэрацыі, Маскоўскага дзяржаўнага юрыдычнага ўніверсітэта імя А.Е. Кутафіна.

III. Вывады Суда

1. Прымаючы пад увагу довады заяўніка, растлумачэнню па гэтай справе падлягаюць палажэнні пункта 7 артыкула 78 Дагавора, а таксама

падпункта 1 пункта 20 Пратакола ў іх сістэмнай узаемасувязі ў аспекце ажыццяўлення Камісіяй паўнамоцтваў па прыняцці рашэнняў аб пашырэнні сфер натуральных манаполій у дзяржавах-членах. Пры гэтым растлумачэнню падлягаюць пытанні працэдурнага характару, не звязаныя з ацэнкай дзейнасці Камісіі па прыняцці рашэнняў адносна пашырэння сфер натуральных манаполій у дзяржавах-членах.

2. Кіруючыся пунктам 50 Статута, Вялікая калегія Суда ажыццяўляе растлумачэнне палажэнняў Дагавора ў іх сістэмнай узаемасувязі паміж сабой на аснове агульнапрызнаных прынцыпаў і нормаў міжнароднага права і палажэнняў артыкула 31 Венскай канвенцыі аб праве міжнародных дагавораў ад 23 мая 1969 года.

3. У адпаведнасці з пунктам 1 артыкула 1 Дагавора ў рамках Еўразійскага эканамічнага саюза (далей – Саюз) забяспечваецца свабода руху тавараў, паслуг, капіталу і рабочай сілы, правядзенне скаардынаванай, узгодненай або адзінай палітыкі ў галінах эканомікі, вызначаных Дагаворам і міжнароднымі дагаворамі ў рамках Саюза.

Згодна з артыкулам 3 Дагавора Саюз ажыццяўляе сваю дзейнасць у межах кампетэнцыі, якая надаецца яму дзяржавамі-членамі ў адпаведнасці з Дагаворам, у прыватнасці, на аснове прынцыпаў забеспячэння ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва, раўнапраўя і ўліку нацыянальных інтарэсаў Бакоў, захавання прынцыпаў рыначнай эканомікі і добрасумленнай канкурэнцыі.

Стварэнне канкурэнтнага асяроддзя на тэрыторыі Саюза з’яўляецца неабходнай перадумовай развіцця эканамічных адносін у рамках інтэграцыйных працэсаў і дасягнення мэт, замацаваных у артыкуле 4 Дагавора.

У адпаведнасці з артыкулам 3 Дагавора захаванне прынцыпаў рыначнай эканомікі і добрасумленнай канкурэнцыі з’яўляецца адным з асноўных прынцыпаў функцыянавання Саюза і ўмовай эфектыўнага ажыццяўлення аб’екта і мэт Дагавора, уключаючы фарміраванне ў рамках Саюза адзінага рынку тавараў, паслуг, капіталаў і працоўных рэсурсаў, усебаковую мадэрнізацыю, кааперацыю і павышэнне канкурэнтаздольнасці нацыянальных эканомік ва ўмовах глабальнай эканомікі (Артыкул 4 Дагавора).

Прыняцце Камісіяй на падставе пункта 7 артыкула 78 Дагавора рашэння аб пашырэнні сфер натуральных манаполій у дзяржавах-членах аб’ектыўна спалучана з абмежаваннем сферы дзеяння і/або змяненнем рэжыму прымянення ў рамках Саюза агульных прынцыпаў і правіл канкурэнцыі, прадугледжаных у раздзеле XVIII Дагавора і Пратаколе аб агульных прынцыпах і правілах канкурэнцыі (дадатак № 19 да Дагавора).

Вялікая калегія Суда, улічваючы выкладзенае, адзначае важнасць нормы, замацаванай у пункце 7 артыкула 78 Дагавора, у плане ўстанаўлення адпаведных Дагавору меж дыскрэцыі дзяржаў-членаў у пытанні прыняцця ўнутранага заканадаўства, накіраванага на пашырэнне сфер натуральных манаполій, а таксама ўзаемасувязь вышэйзгаданай нормы з палажэннямі пункта 3 артыкула 66 Дагавора (згодна з якім дзяржавы-члены імкнуцца да стварэння і забеспячэння функцыянавання адзінага рынку ў максімальнай колькасці сектараў паслуг) і пункта 6 артыкула 78 Дагавора (які абавязвае дзяржавы-члены імкнуцца да гарманізацыі сфер натуральных манаполій, указаных у дадатках № 1 і № 2 да Пратакола, «шляхам іх скарачэння і з магчымым вызначэннем пераходнага перыяду ў раздзелах XX і XXI гэтага Дагавора»).

У сувязі з выкладзеным дзяржавы-члены, ствараючы спрыяльныя ўмовы для выканання Саюзам яго функцый, улічваюць асаблівасці прававога рэгулявання ў сферы натуральных манаполій і неабходнасць правядзення ўзгодненай палітыкі ў гэтай сферы.

4. Пытанні ўзаемадзеяння дзяржаў-членаў у сферы рэгулявання дзейнасці суб’ектаў натуральных манаполій замацаваны ў раздзеле XIX «Натуральныя манаполіі» Дагавора, а таксама ў Пратаколе.

Згодна з нормай-вызначэннем, якая ўтрымліваецца ў абзацы трэцім пункта 2 Пратакола, натуральная манаполія – стан рынку паслуг, пры якім стварэнне канкурэнтных умоў для задавальнення попыту на пэўны від паслуг немагчымае або эканамічна немэтазгоднае з прычыны тэхналагічных асаблівасцей вытворчасці і прадастаўлення гэтага віду паслуг.

Як адзначаў Суд у пункце 4 Кансультатыўнага заключэння ад 20 лістапада 2017 года па заяве Міністэрства транспарту і дарог Кыргызскай Рэспублікі па справе № Р-4/17, з сэнсу згаданай вышэй нормы вынікае, што сутнасць натуральнай манаполіі заключаецца ў яе адпаведнасці той рынкавай сітуацыі, калі эфектыўная вытворчасць і размеркаванне любога аб’ёму прадукцыі або паслугі магчыма толькі пры наяўнасці адзінага вытворцы, а велічыня выдаткаў пры пэўным узроўні вытворчасці для аднаго вытворцы меншая, чым для двух і больш. Наяўнасць канкурэнтаў у гэтым выпадку вядзе да неапраўданых выдаткаў на стварэнне паралельнай інфраструктуры. Такая рынкавая сітуацыя магчыма толькі ў выніку асаблівасцей тэхналогіі, унікальнасці прадукцыі і рэсурсаў, паслуг, якія прадастаўляюцца, і высокіх бар’ераў уваходу на рынак.

5. Пункт 3 Пратакола замацоўвае агульныя прынцыпы – асноватворныя пачаткі, якімі павінны кіравацца дзяржавы-члены пры рэгуляванні і (або) кантролі за дзейнасцю суб’ектаў натуральных манаполій

у сферах, указаных у дадатках № 1 і № 2 да Пратакола, сярод якіх:

павышэнне эфектыўнасці рэгулявання, накіраванага на скарачэнне ў наступным сфер натуральных манаполій за кошт стварэння ўмоў для развіцця канкурэнцыі ў гэтых сферах;

увядзенне рэгулявання ў выпадках, калі на падставе аналізу адпаведнага ўнутранага рынку ўстаноўлена, што гэты рынак знаходзіцца ў стане натуральнай манаполіі.

Вышэйуказаныя прынцыпы рэгулявання ў рамках Саюза, якія маюць дачыненне да прадмета справы, якая разглядаецца, накіраваны на недапушчэнне злоўжыванняў у сферы эканамічнай дзейнасці, забеспячэнне канкурэнтнага асяроддзя, а таксама служаць падставай для юрыдычнага замацавання той ці іншай сферы ў якасці натуральнай манаполіі.

6. Згодна з абзацам дзясятым пункта 2 Пратакола пад сферай натуральных манаполій разумеецца сфера абароту паслугі, заканадаўча аднесеная да натуральнай манаполіі, у якой спажывец можа набыць паслугі суб'ектаў натуральных манаполій.

Пры гэтым спажывец – гэта суб'ект грамадзянскага права (фізічная або юрыдычная асоба), які карыстаецца або мае намер карыстацца паслугамі, якія аказваюцца суб'ектамі натуральных манаполій; суб'ект натуральнай манаполіі – гаспадарчы суб'ект, які аказвае паслугі ў сферах натуральных манаполій, устаноўленых заканадаўствам дзяржаў-членаў (абзацы восьмы і дзявяты пункта 2 Пратакола). Пералік паслуг суб'ектаў натуральных манаполій, якія адносяцца да сфер натуральных манаполій, устанаўліваецца заканадаўствам дзяржаў-членаў (пункт 5 артыкула 78 Дагавора).

З сэнсу прыведзеных прававых нормаў вынікае, што сфера дзейнасці суб'ектаў натуральных манаполій ахоплівае сферы/сектары эканомікі, якія ўключаюць віды дзейнасці па аказанні паслуг фізічным і юрыдычным асобам. Аднясенне пэўнага віду эканамічнай дзейнасці да сферы натуральных манаполій, змест паслуг суб'ектаў натуральных манаполій вызначаецца нацыянальным заканадаўствам адпаведнай дзяржавы-члена.

На наднацыянальным узроўні сферы натуральных манаполій у дзяржавах-членах вызначаны ў дадатках № 1 і № 2 да Пратакола пад адной назвай «Сферы натуральных манаполій у дзяржавах-членах». Калі ў дадатку № 1 да Пратакола ўказаны сферы натуральных манаполій у дзяржавах-членах, якія аказваюць уплыў на гандаль паміж дзяржавамі-членамі, да якіх прымяняюцца палажэнні раздзела XIX «Натуральныя манаполіі» Дагавора (пункт 2 артыкула 78 дагавора), то ў дадатку № 2 да Пратакола ўказаны тыя сферы натуральных манаполій у дзяржавах-членах,

у дачыненні да якіх прымяняюцца патрабаванні адпаведнага заканадаўства дзяржаў-членаў (пункт 4 артыкула 78 Дагавора).

7. У адпаведнасці з пунктам 1 дадатку № 1 да Пратакола транспарціроўка нафты і нафтапрадуктаў па магістральных трубаправодах указана ў якасці адной са сфер натуральных манаполій у дзяржавах-членах, якія аказваюць уплыў на гандаль паміж дзяржавамі-членамі, і на якую распаўсюджваюцца палажэнні раздзела XIX Дагавора.

У заканадаўстве дзяржаў – членаў Саюза транспарціроўка нафты і нафтапрадуктаў па магістральных трубаправодах прызнана сферай натуральных манаполій, за выключэннем Рэспублікі Арменія, нацыянальнае заканадаўства якой такой нормы не прадугледжвае.

Так, згодна з артыкулам 3 Закона Рэспублікі Беларусь «Аб натуральных манаполіях» ад 16 снежня 2002 года № 162-З (у рэдакцыі ад 11 лістапада 2019 года) транспарціроўка нафты, нафтапрадуктаў па магістральных трубаправодах аднесена да сфер натуральных манаполій.

Пункт 1 артыкула 5 Закона Рэспублікі Казахстан «Аб натуральных манаполіях» ад 27 снежня 2018 года № 204-VI (у рэдакцыі ад 29 ліпеня 2025 года) устанаўлівае, што да сферы натуральных манаполій у Рэспубліцы Казахстан адносіцца рэгулюемая паслуга па транспарціроўцы нафты і (або) нафтапрадуктаў па магістральных трубаправодах, за выключэннем іх транспарціроўкі з мэтай транзіту праз тэрыторыю Рэспублікі Казахстан і экспарту за межы Рэспублікі Казахстан.

У артыкуле 2-1 Закона Кыргызскай Рэспубліцы «Аб натуральных манаполіях у Кыргызскай Рэспубліцы» ад 8 жніўня 2011 года № 149 (у рэдакцыі ад 25 ліпеня 2023 года) транспарціроўка нафты і нафтапрадуктаў па магістральных трубаправодах прызнана сферай натуральных манаполій.

Федэральным Законам Расійскай Федэрацыі «Аб натуральных манаполіях» ад 17 жніўня 1995 года № 147-ФЗ (у рэдакцыі ад 23 сакавіка 2026 года) транспарціроўка нафты і нафтапрадуктаў па магістральных трубаправодах таксама аднесена да сферы дзейнасці суб’ектаў натуральных манаполій.

8. Незалежна ад таго, што ў пункце 1 дадатку № 1 да Пратакола для ўказання сфер натуральных манаполій выкарыстоўваецца розная тэрміналогія, у прыватнасці, для Рэспублікі Беларусь, Кыргызскай Рэспублікі і Расійскай Федэрацыі ўказваюцца «Транспарціроўка нафты і нафтапрадуктаў па магістральных трубаправодах», а для Рэспублікі Казахстан – «Паслугі па транспарціроўцы нафты і (або) нафтапрадуктаў па магістральных трубаправодах», ва ўсіх выпадках гаворка ідзе аб сферы абароту паслуг па сэнсе паняцця «сфера натуральных манаполій», вызначанага абзацам дзясятым пункта 2 Пратакола.

9. Згодна з пунктам 2 Пратакола аб парадку арганізацыі, кіравання, функцыянавання і развіцця агульных рынкаў нафты і нафтапрадуктаў (дадатак № 23 да Дагавора) «транспарціроўка нафты і нафтапрадуктаў» вызначаецца як ажыццяўленне дзеянняў, накіраваных на перамяшчэнне нафты і нафтапрадуктаў любым спосабам, у тым ліку з выкарыстаннем трубаправоднага транспарту ад пункта яе прыёму ад адпраўшчыка да пункта здачы атрымальніку, уключаючы зліў, наліў, перавалку на іншы від транспарту, захоўванне, змешванне.

Акрамя таго, у рамках Саюза для забеспячэння фарміравання дзяржавамі-членамі агульных рынкаў нафты і нафтапрадуктаў Саюза Рашэннем Вышэйшага Еўразійскага эканамічнага савета ад 31 мая 2016 года № 8 зацверджана Канцэпцыя фарміравання агульных рынкаў нафты і нафтапрадуктаў Еўразійскага эканамічнага саюза, дзе дадзена паняцце «транспарціроўка нафты і нафтапрадуктаў», што азначае ажыццяўленне дзеянняў, накіраваных на перамяшчэнне нафты і нафтапрадуктаў любым спосабам, у тым ліку з выкарыстаннем трубаправоднага транспарту ад пункта прыёму ад адпраўшчыка да пункта здачы атрымальніку, уключаючы зліў, наліў, перавалку на іншы від транспарту, захоўванне, змешванне; а таксама паняцце «сістэма транспарціроўкі нафты і нафтапрадуктаў» – сукупнасць магістральных трубаправодаў і транспартных сродкаў іншых відаў транспарту, якія выкарыстоўваюцца для транспарціроўкі (перапампоўкі) нафты і (або) нафтапрадуктаў.

10. Канкрэтызацыя транспарціроўкі нафты і нафтапрадуктаў як сферы натуральнай манаполіі з указаннем асобага віду транспарту – магістральнага трубаправода, адлюстроўвае спецыфіку рынку транспарціроўкі гэтага віду тавараў і ўмоў фарміравання натуральнай манаполіі ў гэтай сферы ў рамках Саюза.

Нягледзячы на тое, што ў Дагаворы не ўтрымліваецца азначэнне паняцця «магістральны трубаправод» і «трубаправод», паняцце «магістральны трубаправод» у праве Саюза раскрываецца ў тэхнічных рэгламентах, якія згодна з падпунктам 1 пункта 1 артыкула 51 Дагавора ўстанаўліваюць абавязковыя патрабаванні да прадукцыі або да прадукцыі і звязаных з патрабаваннямі да прадукцыі працэсаў праектавання (уключаючы пошукі), вытворчасці, будаўніцтва, мантажу, наладкі, эксплуатацыі, захоўвання, перавозкі, рэалізацыі і ўтылізацыі.

У прыватнасці, Тэхнічны рэгламент Еўразійскага эканамічнага саюза «Аб патрабаваннях да магістральных трубаправодаў для транспартавання вадкіх і газападобных вуглевадародаў» (далей – ТР ЕАЭС 049/2020), прыняты Рашэннем Савета Еўразійскай эканамічнай камісіі ад 23 снежня 2020 года № 121, устанаўлівае абавязковыя для прымянення і выканання на

мытнай тэрыторыі Саюза патрабаванні да магістральных трубаправодаў для транспартавання вадкіх і газападобных вуглевадародаў пры праектаванні (уключаючы інжынерныя пошукі), будаўніцтве (рэканструкцыі), эксплуатацыі (прыёмцы і ўводзе ў эксплуатацыю, кансервацыі), утылізацыі (ліквідацыі), а таксама правілы ацэнкі іх адпаведнасці.

Згодна з пунктам 2 ТР ЕАЭС 049/2020 аб'ектам рэгулявання гэтага тэхнічнага рэгламенту з'яўляюцца магістральныя трубаправоды, уключаючы адгалінаванні ад іх, намінальным дыяметрам да DN 1 400 уключна, з залішнім ціскам ад 1,2 да 14 МПа ўключна для транспартавання вадкіх вуглевадародаў і з залішнім ціскам звыш 1,2 да 25 МПа ўключна для транспартавання газападобных вуглевадародаў.

11. У абзацы адзінаццатым пункта 5 ТР ЕАЭС 049/2020 раскрываецца паняцце «магістральны трубаправод», якое азначае адзіны вытворча-тэхналагічны комплекс, прызначаны для транспартавання вадкіх або газападобных вуглевадародаў ад пунктаў прыёму да пунктаў здачы спажыўцам або перавалкі вадкіх вуглевадародаў на аўтамабільны, чыгуначны або водны транспарт, які складаецца з канструкцыйна і тэхналагічна ўзаемазвязаных аб'ектаў, уключаючы збудаванні і будынкі, якія выкарыстоўваюцца для мэт абслугоўвання і кіравання аб'ектамі магістральнага трубаправода.

ТР ЕАЭС 049/2020, устанаўліваючы абавязковыя патрабаванні да магістральных трубаправодаў, адначасова вызначае кола іншых трубаправодаў, на якія патрабаванні гэтага тэхнічнага рэгламенту не распаўсюджваюцца. У якасці такіх трубаправодаў у пункце 4 ТР ЕАЭС 049/2020 указваюцца трубаправоды сетак газаразмеркавання і газаспажывання, трубаправоды сетак аўтаномнага газазабеспячэння і аўтамабільных газанапаўняльных кампрэсарных станцый, марскія трубаправоды, прамысловыя і міжпрамысловыя трубаправоды, трубаправоды для транспартавання шырокай фракцыі лёгкіх вуглевадародаў і звадкаваных вуглевадародных газаў, а таксама на трубаправоды, прызначаныя для ажыццяўлення і забеспячэння тэхналагічных працэсаў здабычы і (або) перапрацоўкі вуглевадароднай сыравіны.

У сваю чаргу паняцце «трубаправод» у праве Саюза раскрываецца ў пункце 4 Тэхнічнага рэгламенту Мытнага саюза «Аб бяспецы абсталявання, якое працуе пад залішнім ціскам» (далей – ТР МС 032/2013 (у рэдакцыі ад 26 верасня 2025 года)), прынятага Рашэннем Савета Еўразійскай эканамічнай камісіі ад 2 ліпеня 2013 года № 41, і азначае абсталяванне, прызначанае для транспартавання пад залішнім ціскам розных асяроддзяў, якое складаецца са злучаных паміж сабой з прымяненнем нераздымных і (або) раздымных злучэнняў трубаправоднай арматуры, труб, фланцаў і іншых дэталей і

элементаў трубаправода, а таксама далучаных да іх дэталей апорна-падвеснай сістэмы, якая забяспечвае бяспечную работу трубаправода. Пры гэтым ТР МС 032/2013 у пункце 3 устанаўлівае, што тэхнічны рэгламент не распаўсюджваецца на такія віды прадукцыі, як магістральныя трубаправоды, унутрыпрамысловыя і мясцовыя размеркавальныя трубаправоды, прызначаныя для транспартавання газу, нафты і іншых прадуктаў, за выключэннем абсталявання, якое выкарыстоўваецца на станцыях рэгулявання ціску або на кампрэсарных станцыях (падпункт а); ацяпляльныя прыборы і трубаправоды ў сістэмах вадзянога ацяплення будынкаў і збудаванняў (падпункт т); апорна-падвесныя сістэмы трубаправодаў і іх элементы (падпункт ф).

12. Паняцце «магістральны трубаправод» раскрываецца таксама ў спецыяльных заканадаўчых актах Рэспублікі Беларусь і Рэспублікі Казахстан, якія рэгулююць грамадскія адносіны ў галіне магістральных трубаправодаў (у іншых дзяржавах-членах такія акты адсутнічаюць).

Згодна з артыкулам 1 Закона Рэспублікі Беларусь «Аб магістральным трубаправодным транспарце» ад 9 студзеня 2002 года № 87-З (у рэдакцыі Закона Рэспублікі Беларусь ад 12 ліпеня 2022 года) магістральны трубаправод – адзіны вытворча-тэхналагічны комплекс, які прызначаны для транспартавання прадукцыі ад пунктаў яе прыёмкі да пунктаў здачы спажыўцам або перавалкі вадкіх вуглевадародаў на аўтамабільны, чыгуначны або ўнутраны водны транспарт і складаецца з канструкцыйна і тэхналагічна ўзаемазвязаных аб’ектаў, уключаючы будынкі і збудаванні, якія выкарыстоўваюцца для мэт абслугоўвання і кіравання аб’ектамі магістральнага трубаправода. Дзеянне Закона не распаўсюджваецца, у прыватнасці, на прамысловыя, тэхналагічныя, размеркавальныя трубаправоды (пункт 2 артыкула 2 Закона).

У пункце 5 артыкула 1 Закона Рэспублікі Казахстан «Аб магістральным трубаправодзе» ад 22 чэрвеня 2012 года (па стане на 8 ліпеня 2025 года), дзе паняцце магістральны трубаправод вызначана як адзіны вытворча-тэхналагічны комплекс, які складаецца з лінейнай часткі і аб’ектаў, што забяспечваюць бяспечную транспарціроўку прадукцыі, і адпавядае патрабаванням тэхнічных рэгламентаў і нацыянальных стандартаў.

Пры гэтым у артыкуле 11 вышэйуказанага Закона Рэспублікі Казахстан устаноўлены віды магістральных трубаправодаў, да якіх адносяцца магістральныя нафтаправоды, газаправоды і нафтапрадуктаправоды (пункт 1), а таксама пералічаныя трубаправоды, якія не адносяцца да магістральных трубаправодаў (пункт 4 артыкула 11). Згодна з законам да магістральных трубаправодаў не адносяцца

прамысловыя, тэхналагічныя і іншыя трубаправоды, а таксама размеркавальныя трубаправоды.

13. На падставе вышэйвыкладзенага Вялікая калегія Суда адзначае, што «магістральны трубаправод» з'яўляецца відам трубаправода, які выкарыстоўваецца ў гэтым выпадку для транспарціроўкі нафты і (або) нафтапрадуктаў, у той час як тэрмін «трубаправод» ахоплівае як магістральныя нафтаправоды і нафтапрадуктаправоды, так і іншыя трубаправоды, якія не адносяцца да магістральных. Такім чынам выключэнне слова «магістральных» з тэксту падпункта 1 пункта 1 артыкула 5 Закона Рэспублікі Казахстан ад 27 снежня 2018 года «Аб натуральных манаполіях» пашырыць устаноўлены ў дадатку № 1 да Пратакола пералік сфер натуральных манаполій, паколькі будзе ўключаць таксама іншую сферу, не звязаную з транспарціроўкай нафты і (або) нафтапрадуктаў толькі па магістральных трубаправодах.

14. Пункт 7 артыкула 78 Дагавора дае магчымасць пашырэння сфер натуральных манаполій у дзяржавах-членах. Такое пашырэнне ажыццяўляецца:

у адпаведнасці з заканадаўствам дзяржаў-членаў у выпадку, калі дзяржава-член мае намер аднесці да сферы натуральных манаполій сферу, якая з'яўляецца сферай натуральнай манаполіі ў іншай дзяржаве-члене і прыведзена ў дадатку № 1 або № 2 да Пратакола;

па рашэнні Камісіі ў выпадку, калі да сферы натуральных манаполій дзяржава-член мае намер аднесці іншую сферу натуральных манаполій, не пазначаную ў дадатку № 1 або № 2 да Пратакола, пасля адпаведнага звароту гэтай дзяржавы-члена ў Камісію.

15. Літаральнае прачытанне нормы пункта 7 артыкула 78 Дагавора дазваляе заключыць, што для адказу на пытанне заяўніка неабходна ўстанавіць дзве акалічнасці:

1) ці з'яўляецца выключэнне слова «магістральных» з фармулёўкі «па транспарціроўцы нафты і (або) нафтапрадуктаў па магістральных трубаправодах» пашырэннем сфер натуральных манаполій;

2) ці ўказана транспарціроўка нафты і (або) нафтапрадуктаў па іншых трубаправодах, акрамя магістральных, у дадатках № 1 або № 2 да Пратакола.

Згодна з пунктам 1 артыкула 31 Венскай канвенцыі аб праве міжнародных дагавораў ад 23 мая 1969 года дагавор павінен тлумачыцца добрасумленна ў адпаведнасці са звычайным значэннем, якое неабходна надаць тэрмінам дагавора ў іх кантэксце, а таксама ў святле аб'екта і мэт дагавора.

Звычайнае значэнне тэрміна «пашырэнне» паводле слоўніка рускай мовы пад рэдакцыяй А.П. Яўгеньевай (Малы акадэмічны слоўнік; том 3, с. 684) – «павелічэнне ў колькасці, аб'ёме», «павелічэнне кола дзеяння, ахопу

чаго-небудзь». У адказах органаў і арганізацый дзяржаў-членаў на запыты Суда ўказана, што тэрмін «трубаправод» ахоплівае як магістральныя трубаправоды, так і іншыя трубаправоды, якія не адносяцца да магістральных. Адсюль вынікае, што выключэнне прыметніка «магістральны» з фармулёўкі закона павялічвае колькасць сфер натуральных манаполій шляхам дабаўлення да іх транспарціроўкі нафты і нафтапрадуктаў па ўсіх іншых трубаправодах, акрамя магістральных, гэта значыць прыводзіць да пашырэння сфер натуральных манаполій.

Транспарціроўка нафты і нафтапрадуктаў па магістральных трубаправодах уваходзіць пад нумарам 1 у спіс сфер натуральных манаполій, уключаны ў дадатак № 1 да Пратакола. У іншых пунктах дадаткаў № 1 або № 2 да Пратакола транспарціроўка нафты і нафтапрадуктаў не сустракаецца. Гэта значыць Дагавор абмяжоўвае гэту сферу натуральных манаполій транспарціроўкай толькі па «магістральных трубаправодах». Транспарціроўка нафты па іншых трубаправодах у Дагаворы не ўказана.

16. У адпаведнасці з падпунктам 1 пункта 20 Пратакола Камісія прымае рашэнне аб пашырэнні сфер натуральных манаполій у дзяржавах-членах у выпадку, калі да сферы натуральных манаполій дзяржава-член мае намер аднесці іншую сферу натуральных манаполій, не ўказаную ў дадатках № 1 і № 2 да Пратакола, пасля адпаведнага звароту гэтай дзяржавы-члена ў Камісію.

Устаноўлены Дагаворам механізм змянення абавязацельстваў дзяржаў з дапамогай пашырэння сфер натуральных манаполій, указаных у дадатках № 1 і № 2 да Пратакола, гарантуе захаванне прынцыпаў суверэннай роўнасці дзяржаў-членаў, забеспячэння ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва, раўнапраўя і ўліку нацыянальных інтарэсаў (артыкул 3 Дагавора).

Пры гэтым Дагавор не абмяжоўвае права дзяржавы-члена аднесці да сферы натуральных манаполій сферу, якая ўжо прызнана такой у іншай дзяржаве-члене і прыведзена ў дадатку № 1 або № 2 да Пратакола (абзац другі пункта 7 артыкула 78 Дагавора). Калі ж сфера натуральнай манаполіі ў дадатку № 1 або № 2 адсутнічае, то новая сфера ў канкрэтнай дзяржаве можа быць заканадаўча аднесена да натуральнай манаполіі толькі пасля адпаведнага звароту дзяржавы-члена ў Камісію і прыняцця ёю па такім звароце рашэння аб пашырэнні сфер натуральных манаполій у гэтай дзяржаве-члене.

Разгляд Камісіяй зваротаў дзяржаў і прыняцце па іх адпаведных рашэнняў у парадку абзаца трэцяга пункта 7 артыкула 78 Дагавора ў поўнай меры суадносіцца з мэтай дзейнасці Камісіі па забеспячэнні ў межах сваіх паўнамоцтваў рэалізацыі міжнародных дагавораў у рамках Саюза (пункт 4 Палажэння аб Еўразійскай эканамічнай камісіі, які з’яўляецца дадаткам № 1 да Дагавора).

17. У адпаведнасці з пунктам 73 дадатку № 1 да Рэгламенту работы Еўразійскай эканамічнай камісіі, зацверджанага Рашэннем Вышэйшага Еўразійскага эканамічнага савета ад 23 снежня 2014 года № 98, прыняцце рашэнняў аб аднясенні да сферы натуральных манаполій сфер, не ўказаных у дадатках № 1 і № 2 да Пратакола, на падставе звароту дзяржавы-члена аднесена да кампетэнцыі Савета Еўразійскай эканамічнай камісіі,

Дзяржава-член, кіруючыся пунктам 7 артыкула 78 Дагавора, накіроўвае ў Камісію зварот аб намеры аднесці іншую сферу натуральных манаполій (не ўказаную ў дадатках № 1 і № 2 да Пратакола) і матэрыялы, якія абгрунтоўваюць намеры і прычыны пашырэння сферы натуральных манаполій (тлумачэнні аб прыняцці такога рашэння, вынікі аналітычнай працы і (або) вывучэння бягучай сітуацыі вядзення дзяржаўнай палітыкі і іншае).

18. Такім чынам, наяўная ў дзяржавах – членах Саюза сфера натуральных манаполій у дачыненні да транспарціроўкі нафты і нафтапрадуктаў абмежавана іх транспарціроўкай па магістральных трубаправодах, што вынікае з дадатку № 1 да Пратакола. На ўзроўні права Саюза такая транспарціроўка вызначана як спецыфічны аб’ект, які ахопліваецца сферай натуральных манаполій у кожнай з дзяржаў-членаў на падставе патрабаванняў іх унутранага заканадаўства.

З вышэйвыкладзенага вынікае, што аднясенне дзяржавай-членам да сферы натуральных манаполій паслуг па транспарціроўцы нафты і (або) нафтапрадуктаў любым трубаправодам, акрамя магістральнага, будзе з’яўляцца пашырэннем сферы натуральных манаполій за кошт іншай сферы натуральных манаполій, не ўказанай у дадатках № 1 і № 2 да Пратакола, і ў адпаведнасці з абзацам трэцім пункта 7 артыкула 78 Дагавора можа быць ажыццёўлена толькі пасля адпаведнага звароту зацікаўленай дзяржавы ў Камісію і прыняцця ёй станоўчага рашэння па гэтым пытанні.

19. На падставе выкладзенага Вялікая калегія Суда прадастаўляе наступнае тлумачэнне:

У адпаведнасці з пунктам 7 артыкула 78 Дагавора пашырэнне сфер натуральных манаполій за кошт аднясення да іх транспарціроўкі нафты і нафтапрадуктаў па іншых, акрамя магістральных, відах трубаправодаў, якая не з’яўляецца сферай натуральнай манаполіі ў якой-небудзь іншай дзяржаве-члене і не ўказана ў дадатках № 1 і № 2 да Пратакола, магчымае толькі пасля адпаведнага звароту дзяржавы-члена ў Еўразійскую эканамічную камісію і прыняцця ёю па такім звароце рашэння аб пашырэнні сфер натуральных манаполій у гэтай дзяржаве-члене.

IV. Заключныя палажэнні

Копію гэтага кансультатыўнага заключэння накіраваць заяўніку.

Кансультатыўнае заключэнне размясціць на афіцыйным інтэрнэт-сайце Суда.

Старшынствуючы А.А. Дронаў

Суддзі: Э.У. Айрыян

Д.П. Аляксандраў

К.К. Джунушпаеў

А.А. Забара

Е.Ж. Ісмаілаў

М.Т. Кайыпаў

А.Б. Кішкембаеў

Н.У. Паўлава

А.Г. Тунян